

АНА БИЛИНОВИЋ *
Филозофски факултет
Нови Сад

УДК 316.48:316.356.2
Монографска студија
Примљен: 05.01.2015
Одобен: 27.01.2015

ДОПРИНОС КЛАСИЧНИХ ТЕОРИЈА ДРУШТВЕНОГ СУКОБА ПРОУЧАВАЊУ ПОРОДИЧНИХ И БРАЧНИХ КОНФЛИКАТА **

Сажетак: У раду се анализира теоријско наслеђе класичних теоретичара друштвеног сукоба, са посебним освртом на могућност његове примене на пољу анализирања породичних и брачних конфликта. Иако се садржаји класичних теорија друштвеног сукоба преодминантно баве макро-системском анализом друштвених односа сарадње и сукоба, са акцентом на бројна питања која се односе на међугрупни конфликт, омогућили су увиде у неке од универзалних принципа који су у основи сукоба различитог нивоа и природе. Прецизније, наведеним теоријским садржајима истакнуте су пропозиције везане за бројне димензије друштвених сукоба (учесталост, интензитет, степен насилности и исход), које је неопходно имати у виду (и) приликом анализирања породичних и брачних конфликта.

Кључне речи: друштвени сукоб, концепт ресурса, брак, породица, теорија коалиција

Увод

Тема породичних и брачних конфликта представља „опште место“ у области психологије породице и социологије породице. У оквиру социологије породице, теоријска елаборација на ову тему кретала се у правцу идентификовања узрока конфликтности у породици и браку, позивањем, у контексту савремених друштва, на процес растуће плурализације и флексибилност / променљивост партнерства, процес индивидуализације и дестрадиционализације родних улога, као и на све веће аспирације жена у раду и каријери, које нису праћене одговарајућим променама у понашању мушкараца у домаћем раду и родитељству. Допринос психолога наведеној тематици остварен је развојем кон-

* anabilinovic@gmail.com

** Рад је настао током рада на пројекту Значај партиципације у друштвеним мрежама за прилагођавање евроинтеграцијским процесима (број пројекта – 179037), финансираном од стране Министарства за науку.

цепата нормалних процеса у породици, објашњењем психодинамике породичних и брачних односа, илустровањем модела породичних адаптивних стратегија (в. Moen and Wethington 1992), као и анализирањем стилова „руковођења“ породичним и брачним конфликтима.

У периоду 1970-их запажа се интересовање бројних теоретичара на пољу породице (в. Chafetz 1980; 1981; Sprey 1969; 1971; 1972; Rodman 1969; 1972; Heer 1963; Gillespie 1971; Safilios-Rothchild 1970; Rogers 1974; Blood and Heer 1963; McDonald 1977) за могућност примене теоријског наслеђа класичних теоретичара друштвених сукоба (в. Marx 1867/2008; Marks i Engels 1989; Dahrendorf 1959; Zimel 2008; Coser 1957; Veber 1976) у области анализирања породичних и брачних конфликта. Прецизније, пажња се посвећује анализи димензија друштвеног сукоба (учесталости, интензитета, степену насилности и исходу сукоба) и покушају примене теоријских и емпиријских налаза о наведеним димензијама друштвеног сукоба у области проучавања породичних и брачних конфликта.

Идејно наслеђе класичних теоретичара друштвеног сукоба

За разлику од функционалистичких теорија, класичне теорије друштвеног сукоба виде сваку друштвену структуру као испуњену тензијама и конфликтима. Иако постоји много различитих теорија сукоба, све се слажу у схватању да је неједнакост покретачка снага сукоба, а сукоб главни покретач људских односа (Turner 2009).

Карл Маркс је средишња фигура међу класичним теоретичарима друштвеног сукоба и заједно са Макс Вебером представља интелектуалног родоначелника теорија сукоба. Маркс је сагледавао историју људског друштва као историју класних борби, а друштво као историјски структурисан тоталитет (целину друштвених односа и друштвеног деловања) који има своју унутрашњу логику (Маркс и Енгелс 1989). Друштво је истовремено и противречна целина, бивајући непосредно производ узајамне делатности људи, са друге стране, поседујући сопствене законе који детерминишу човеково биће (Turner 2009: 41). Конфликтна природа самог друштва произилази из противречности између друштвених закона историје и људске слободе.

Док је Маркс елаборирао конфликтни потенцијал друштва кроз постојање класног сукоба, Вебер је у друштву видео мноштво потенцијалних конфликтних сегмената, односне различитих друштвених група, класа, слојева и политичких партија. Тврдио је да постоји стална борба за доминацијом унутар сваке сфере друштва и између њих, где је економска сфера област перманентних сукоба, како међу класама тако и међу политичким интересима.¹ Маркс и

¹ За разлику од Маркса, Вебер је сматрао да је контрола над средствима за производњу само један од неколико основа неједнакости, поред статуса, славе, престижа, моћи и политике. Тиме неједнакост није само питање „имања или немања“ контроле над средствима за производњу, већ је у питању вишедимензионалан процес у коме се неједнакости међу људима пружају дуж неколико димензија: класе (економска димензија), статусне групе (престиж, слава) и партије (димензија моћи) (Turner 2009: 43).

Вебер су водили „тиху дебату“ на пољу схватања конфликта и промена. За Маркса је неједнакост неизоставно изазивала сукобе између надређених и подређених и потом, друштвену промену. За Вебера је неједнакост повећавала вероватноћу избијања конфликта, али одређене околности у датој ситуацији су могле да потпомогну или спрече појаву „харизматских вођа“ који могу да мобилишу присталице које би учествовале у сукобу (Ђурић 1964).

Георг Зимел се нарочито занимао за проучавање друштвених сукоба (в. Zimel 2008). Као и Макс Вебер, сматрао је да је модерни свет, за разлику од предмодерног, мултидимензионалног карактера, што имплицира да људи живе у различитим социјалним и културним миљеима. С обзиром на ову разноврсност, претпоставио је неминовно постојање друштвених сукоба. Изграђујући своје схватање друштвених сукоба у супротности према Марксовом, који је класне сукобе видео као покретаче историје и друштвеног развоја, Зимел је друштвене сукобе видео као процесе који не могу да допринесу значајним друштвеним променама (Zimel 2008: 85-86). У том смислу их је посматрао (само) као један од облика структуралних релација у друштву, што је евидентно из његовог става да друштву треба неки квантитативни однос хармоније и дисхармоније, асоцијације и конкуренције, наклоности и одбојности да би (се) дошло до неког одређеног облика (Zimel 2008). Како веома различити људи, заузимајући различите положаје у друштвеној структури, теже остваривању сопствених циљева, то их неминовно води до међусобних сукоба у остваривању интереса, што не мора имати искључиво негативне последице. По Зимелу, конкуренција као облик борбе и сукоба има више позитивних последица, тако да се уопштено и сами друштвени сукоби требају посматрати као процеси који врло често воде ка „подруштвљавању“ (в. Zimel 2008: 93), односно комуникацији и размени различитих вредности у самим сукобима или као последица сукоба.

Луис Козер несумњиво припада теоретичарима друштвеног сукоба, иако његова социологија припада и функционализму. Козер се рано заинтересовао за Зимелову социологију друштвених сукоба (Zimel 2008) и тиме допринео актуализацији његових идеја у савременој социологији. Концепт друштвеног сукоба за Козера има средишњи значај при разумевању најважнијих подручја друштвених односа. Руководећи се овом идејом, показао је велику заинтересованост за функционалне аспекте конфликта у друштву (Kozier 2007: 13), сматрајући да друштвени сукоби не морају нужно резултирати негативним и разорним последицама. За њега је потпуно хармонична група емпиријски нереална и теоријски немогућа, јер представља негацију животног процеса.

У делу *Функције друштвених сукоба* (Kozier 2007) дефинисао је друштвене сукобе као „борбу око вредности и захтева за оскудним положајима, моћи и ресурсима, у којој су циљеви противника да неутралише, повреди или уништи своје супарнике“ (Козер 2007: 14). Слагао се са Зимелом око постојања агресивних или непријатељских импулса код људи и веровао је да константни контакт у односима може да створи конфликт и нестабилност унутар групе структуре. Природа непријатељства и конфликта варира из социјалних разлога, укључујући друштвено-структурне факторе, где спадају финансијска

стабилност, јасно дефинисане друштвене улоге, породична љубав и пажња, као и практична и емоционална подршка која долази изван нуклеарне породице (Kozer 2007).

Козер је покушао да објасни како структурни фактори ступају у интеракцију са емоцијама људи и истакао је да конфликт има мноштво функција (обично доводи до друштвене промене, може да стимулише иновацију), а док постоји нека спољашња (рат) или унутрашња (грађански немир) претња, доводи и до повећања централизације моћи (Kozer 2007). Када говори о пореклу сукоба, обраћа више пажње од већине теоретичара сукоба на улогу људских емоција (Chafetz 1981). Истовремено, Козер тврди да облици које непријатељство и сукоб могу да имају и њихова релативна фреквентност у различитим ситуацијама морају бити објашњени преко друштвених институција и друштвених улога. Дobar пример су разлике међу државама по питању начина на који се деца „боре“ са родитељима. У питању је однос у којем је неизбежна присутност неке врсте озлојеђености, међутим, такође постоје и интеркултурне варијације у родитељском ауторитету, финансијској (не)завистости деце, емоционалној подршци изван нуклеарне породице итд.

Козер је посебну пажњу посветио сукобу између некада блиских појединаца и друштвених група и на тој основи посматрао интензитет сукоба као последицу степена блискости страна укључених у сукоб. Сматрао је да су за разлику од унутрашњих (интрагрупних) друштвених сукоба, спољашњи (интергрупни) друштвени сукоби мањег интензитета (Kozer 2007: 116-142).

Дело Ралфа Дарендорфа *Класа и класни конфликт у индустријском друштву* (Dahrendorf 1959) преформулисало је нека основна схватања друштвених сукоба, постављена још у марксизму. Дарендорф је посматрао класну структуру друштва као структуру професионалних положаја из којих проистиче (не)могућност партиципирања у власти. Тврдио је да сукоб има покретачку снагу, односно, да последице и смисао друштвених сукоба леже у подстицању промена глобалних друштава и његових делова, при чему могу допринети и очувању система (Dahrendorf 1959; Tarner 2009).²

Породични и брачни конфликти у перспективи димензија друштвеног сукоба

У покушају демонстрирања потенцијала класичних теорија друштвеног сукоба за адекватније разумевање породичних и брачних конфликта, поједини теоретичари на пољу породице (в. White and Klein 2008; Chafetz 1980; 1981; Spruy 1969) истакли су фокус теоретичара друштвених сукоба на а) сукоб унутар група, који подразумева сукобе у интеракцији чланова породице; и б) су-

² Дарендорф је критиковао Марксово схватање о дихотомном класном моделу друштва, као и његово схватање по коме радничка класа у капиталистичком друштву постаје све хомогенија. Насупрот оваквом виђењу, Дарендорф запажа да у савременом индустријском друштву долази до хетерогенизације радничке класе, која се претвара у хијерархију различитих професионалних положаја у чијим оквирима влада борба за очување личних и професионалних интереса (Dahrendorf 1959).

коб између група, односно класни конфликт. Друштвена група као што је породица структурално је изложена уједно сукобима унутар ње и између група. Тиме су променљиве унутар структуре групе (припадност, старост, пол) и структуре ситуације (компетиција и кооперација) у директној вези са степеном сукоба (White and Klein 2008: 188).

Бројни теоретичари на пољу породице (в. Chafetz 1980;1981; Sprey 1969; 1971; 1972; Rodman 1969; 1972; Heer 1963; Gillespie 1971; Safilios-Rothschild 1970; Rogers 1974; McDonald 1977) искористили су теоријска схватања теоретичара друштвених сукоба, посебно њихову елаборацију концепта ресурса³, као и димензија друштвених сукоба (интензитета, учесталости, степена насилности и исхода сукоба) при анализи породичних и брачних конфликта. Сматрали су да ће (се) на тај начин доћи до свеобухватније и прецизније теоријске грађе о породичним и брачним конфликтима, за разлику од симплификованог схватања породичних и брачних конфликта као примарног узрока породичне дезинтеграције (Spray 1969).⁴

Радови два теоретичара друштвених сукоба (в. Kozer 2007; 1959; Zimel 2008) посебно су допринели разумевању интензитета породичних и брачних конфликта. Сама димензија интензитета сукоба се односи на меру емоционалне ангажованости присутне код учесника током сукоба. У књизи *Функције друштвеног сукоба* (Kozer 2007) Козер се позива на Зимелову тврдњу да ће се у односима у којима особе учествују својом целокупном личношћу вероватно јавити осећања љубави и мржње, привлачења и непријатељства (Kozer 2007: 82).⁵ Назначено имплицира да постоји више повода за настанак непријатељ-

³ Концепт ресурса је у фокусу теорија друштвеног сукоба. Истакнуто је да је основно схватање класичних теоретичара друштвеног сукоба да су сукоби последица друштвених неједнакости, тачније неједнаке расподеле и борбе око моћи и оскудних ресурса као што су новац, престиж, посао, смештај, секс, љубав, наклоност (в. Turner 2009: 378; Chafetz 1981: 159-161; Билиновић 2013) и ресурса који се односе на културне симболе (в. Collins, наведено према Turner 2009: 378). Ограниченост ресурса материјалне природе, затим времена, физичке и психичке енергије (пажње и преданости) карактерише све људске односе у већем или мањем степену (Ленски, наведено према Chafetz 1981: 159). Пошто су ресурси ограничени, регуларни партнери или групе у интеракцији, укључујући и породицу, развијају правила која се тичу њихове дистрибуције. Таква правила обично погодују неким више него другима, као што и друштвене норме које се тичу дистрибуције друштвених награда (као што су доходак и престиж) теже да дају предност одређеном стратуму и групама у односу на друге (Chafetz 1981). Количина, врсте и начин дистрибуције ресурса утичу на интензитет, учесталост, насилност и исход сукоба (White and Klein 2008).

⁴ Оно што доприноси дезорганизацији и лошој породичној „клими“ није конфликт сам по себи, већ нерешене несугласице (Spray 1969: 700). Концептуализовати породицу као систем у конфликту значи видети њене процесе као непрестано конфронтирање између њених чланова, конфронтирање између индивидуа које имају сукобљене интересе у њиховој заједничкој ситуацији (Spray 1969). Теоријски проблеми повезани са премисом да су консензус и стабилни еквилибријум некако нормални и неопходни услови породичне стабилности можда се најбоље могу разумети обраћањем пажње на рад оних социолога који су тежили да виде конфликт као мање више нормалан део породичних процеса, али су и даље били далеко од прихватања конфликтног оквира као најпримеренијег приступа при објашњању породичних конфликта (в. Safilios-Rothschild 1976).

⁵ Ово подсећа на Фројдов концепт амбивалентности, важан концепт психоанализе (Kozer 2007: 82).

ских осећања у примарним него у секундарним групама „јер, што је однос заснованији на учешћу целокупне личности – за разлику од сегментног учествовања - вероватније је да ће стварати и љубав и мржњу (Kozer 2007: 83). Према Козеру, што је однос приснији (што је карактеристика примарних група), веће је афективно улагање, али постоји и већа тенденција да се непријатељска осећања потисну. У секундарним односима попут пословних, непријатељска осећања могу да се испоље прилично слободно, док у примарним односима, где спадају и породични, то није увек случај, јер „непријатељски односи могу да угрозе темељ самог односа који више никада не би био исти, па се потискују до одређене мере. Тиме долази до акумулирања осећања непријатељства, односно до његове интензификације“ (Kozer 2007: 83-85). Ово је очигледно случај са сукобом између чланова породице за које је карактеристичан висок ниво присности.

Критикујући Зимела за неувиђање разлике између сукоба који се тичу саме основе односа и оних који се тичу споредних питања, Козер наводи да ће сукоби који настају у истом консензуалном оквиру имати веома различит утицај на однос од оних који доводе у питање базични консензус (Kozer 2007: 97).⁶ На пример, у брачном односу, сукоб око питања да ли треба имати децу или не „закључује“ базични консензуални договор око саме сврхе односа. Може се очекивати да ће овај тип сукоба највероватније дубље утицати на однос него што би то било у случају сукоба везаних за договоре где провести одмор или како распоредити кућни буџет.

Козер (Kozer 2007) наводи два феномена који могу компензовати висок ниво интензитета сукоба. Прво, тврди да што дуже трају услови који узрокују сукоб, расте и вероватноћа да ће интензитет сукоба бити висок. Супротно, ако узроци индивидуалног сукоба нису дуготрајни, интензитет ће бити слабији. Такође, интензитет сукоба ће бити јачи што више правила којима се уређује дистрибуција оскудних и вредних ресурса готово увек депривилегују исте чланове породице у њиховом примању таквих ресурса (Kozer 2007: 75-86). Козер такође тврди да ће сукоб бити мање интензиван, али учесталији што су више стране/чланови уплетени у друге односе (Chafetz 1980). Према наведеном, може се претпоставити да ће породице чији чланови имају више ванпородичних улога доживљавати мање интензивне конфликте него породице чији чланови улажу више сопственог живота у породицу и тако очекују да приме највише задовољства баш од породице.

Надаље, Козер (в. Kozer 2007: 147-155; Chafetz 1981: 166) је сугерисао да ће сукоб бити интензивнији када поприми идеолошки тон који га чини таквим да се тиче и ширих питања од стриктно самоинтересних. Ако се наведено примени на поље породице и брака, може се изнети претпоставка да жене данас могу перципирати сукоб са њиховим мужевима у смислу феминистичкиог принципа једнакости и на тај начин постављати конкретан сукоб у оквир повреде ширег принципа (в. Gillespie 1971). На сличан начин, деца, посебно адо-

⁶ Разлика између сукоба око базичних начела и сукоба који претпостављају повиновање истом базичном начелу је већ одавно присутна у политичкој теорији, почевши од Аристотелових темеља политичке науке до модерне политичке теорије (Kozer 2007: 99).

лесценти, могу „сместити“ конкретан сукоб у шири оквир питања њихових права као младих зрелих људи (Chafetz 1981: 166).

Теоријски налази Ралфа Дарендорфа су се такође показали корисним при разумевања интензитета породичних конфликта. Наиме, Дарендорф говори о „преклапању група конфликта“, мислећи на меру у којој се депривилегованост на једном пољу понавља на разним другим пољима нечијег живота (Dahrendorf 1959: 241). Особа која је депривилегована (или привилегована) у економској сфери, уједно и у политичкој, образовној и тако даље има „преклапајуће конфликтне статусе“. Међу депривилегованима, што се више њихови статуси преклапају у наведеном смислу, интензивније ће бити њихово учешће у сукобу. Уколико се Дарендорфове тврдње примене на породицу може се изнети став да дете које није депривилеговано само у правима доношења одлука у односу на своје родитеље него је и најмлађе од неколико деце и често депривилеговано при могућности доношења одлука, има „високо преклапајуће конфликтне статусе“ (Chafetz 1981: 165) и да ће при његовом сукобу са члановима породице доћи до сукоба релативно високог интензитета.

Уколико се друштвени (и породични) сукоби посматрају као природни, неизбежни продукт оскудице ресурса, што је посебно истакнуто у теорији размене и конфликтној социолошкој традицији, могуће је изнети одређене налазе у вези учесталости сукоба. На трагу концепта ресурса изнета је претпоставка да ће породични и брачни сукоби бити учесталији што је више вредних ресурса у породици, као и да ће већи степен оскудице било ког од вредних ресурса унутар породице резултирати учесталијим сукобима (White and Klein 2008: 188-189).

Петер Блау (Blau 1986) је поставивши теорију друштвене структуре на темељу принципа теорије размене изнео претпоставке које се могу применити при анализи учесталости друштвеног сукоба. Тврдио је да сам акт стабилизовања и изједначења размене у једном скупу партнера у интеракцији избацује из равнотеже размену са другим скупом. Логичан резултат овога јесте да што је више скупова партнера у интеракцији, већа је вероватноћа да већина скупова неће имати осећај да прима „правичан део“⁷ и стога се претпоставља већа учесталост сукоба. Ову претпоставку су поједини теоретичари применили при елаборацији породичних сукоба (в. White and Klein 2008; Sprey 1969; Chafetz 1981: 161) тврдећи да ће велике породице и/или проширене ванпородичне обавезе пре „патити“ од оскудице у већем броју (материјалних и нематеријалних) ресурса него што је то случај са мањим породицама и/или оним са мање спољних обавеза.⁸ Логика прва два аргумента је модерна парафраза Марксовог и

⁷ Хомансов принцип „дистрибутивне правде“ се користи у готово истом смислу као и Блауов концепт „правичног дела“. Принцип „дистрибутивне правде“ се заснива на гледишту да узимајући у обзир предузете, односно учињене „инвестиције“ и „трошкове“ у ситуацији интеракције, „профит“ (добитак, када се од њега одузму трошкови и инвестиције) мора бити сразмеран, односно пропорционалан (Homans 1958: 603-604). Уколико се принцип дистрибутивне правде наруши међу странама укљученим у интеракцију и размену, већа је вероватноћа непријатељског реаговања и избијања конфликта.

⁸ Претпоставља се да ће породице које имају финансијске проблеме (материјалну оскудицу) имати учесталије сукобе, без обзира на количину присуства изванпородичних обавеза (Chafetz 1981).

Дарендорфовог основног приступа сукобу (в. Marx 1867/2008; Dahrendorf 1959). За наведене теоретичаре, друштвени сукоб настаје примарно услед тога што је једна класа (економски депривилегована у случају Маркса, односно са депривилегованим ауторитетом у случају Дарендорфа) ускраћена за адекватне нивое вредних ресурса од стране друге класе.

Други теоретичари (нпр. Coser 1957) тврде да је „релативно лишавање“ примарно одговорно за друштвени сукоб, наиме, поређење чланова групе која је више депривилегована (без обзира на степен депривилегованости), њиховог дела, са делом који је стекла нека друга (референтна) група. На основу овога је изнета претпоставка која се ослања на теорију повећавајућих очекивања⁹, наиме, да ће породични сукоби бити учесталији у мери у којој чланови породице имају познанике који добијају веће количине ретких и вредних ресурса него они, без обзира на стварни ниво ресурса који примају чланови породице (Chafetz 1981: 163).

Породични конфликти ће бити учесталији и у мери у којој чланови породице доживљавају правила којима се руководи дистрибуцијом оскудних и вредних ресурса као нелегитимна (White and Klein 2008: 193-194). Тако породице могу доживети неуспех при прилагођавању на зрелост и одрастање деце у случају да не промене процес доношења одлука који би деци омогућио веће право гласа. Под таквим околностима је за очекивати учесталије породичне сукобе. Такозвана „адолесцентска побуна“ је пример овог феномена.

Социолошке теорије које се односе на међугрупни сукоб и насиље показале су се релевантним при објашњењу феномена породичног насиља, мимо и изнад његовог разумевања на стриктно психолошком нивоу. Козер је у том смислу сугерисао да је за сукоб вероватнија његова насилна природа у мери у којој су циљеви и/или тежње сукоба нејасни и нереалистични и/или у мери у којој се сукоб тиче основних вредности (Koser 2007: 66-75). У смислу породичног сукоба ово значи да би сукоби у вези дистрибуције материјалних ресурса, који су обично јасни, реалистични и не подлежу компромисима требало да буду мање и ређе насилни него сукоби у вези дистрибуције ресурса као што су време, пажња или посвећеност. Такође се сугерише да ће сукоби у вези правила дистрибуције, која се могу разумети као један од типова основних вредности, чешће бити насилни него сукоби око дистрибуције ресурса као таквих (Chafetz 1981; White and Klein 2008).¹⁰

⁹ Теорија повећавајућих очекивања, на пример, тврди да се револуције дешавају у друштвима где животни стандард у ствари расте али где очекивања људи расту брже него средства за испуњење тих очекивања и тако производе осећај лишавања који резултира конфликтом (Chafetz 1981: 162).

¹⁰ Неопходно је нагласити да природа размене ресурса међу члановима породице и сатисфакција или незадовољство релативним насталим „добитцима“ и „трошковима“ зависе од перцепције чланова породице о текућој размени. Из перспективе размене, постоји претпоставка да људи делају на начин максимизирања сопственог „профита“. Ако се током времена профит види као недовољан, било због тога што трошкови надмашују награду или због тога што је нето профит виђен као нижи од профита алтернативног чина или односа, перспектива размене налаже да ће учесник одлучити да не учини извесну радњу или ће окончати однос. Постојале су бројне дискусије у вези могућности тестирања теорије размене, која зависи од проблема одређивања а priori шта људи дефинишу као „добитак“ и као „трошак“. Без таквог одређивања, теорија размене убрзо постаје таутолошка (Chafetz 1980: 406).

Поједини теоретичари (в. Chafetz 1981) су сугерисали да се породично насиље може адекватније разумети не у смислу теорија друштвених сукоба као таквих, већ у оквиру садржаја теорије социјалне контроле (в. White and Klein 2008). Класични друштвени теоретичари, као што је Вилфредо Парето, често су посматрали силу као једну од техника која се користи од стране оних који имају моћ, да би остварили моћ над потчињенима. Веома је извесно да се сила над потчињенима користи баш када се моћни осећају најугроженији у њиховом статусу. У савременој породици постоје многи случајеви наведеног. Муж се може осећати угрожен пред захтевима жене за ресурсима и/или равноправношћу при доношењу одлука. Родитељи се могу осећати угрожени пред захтевима за ресурсима за које осећају да су немоћни и/или нису у стању да их обезбеде деци (White and Klein 2008: 193-194). На крају, родитељи могу осећати да се њихов породични ауторитет урушава њиховим нижим статусом или губитком статуса у јавној сфери, на пример, губитком посла или немогућношћу успаха на послу.

Руководећи се идејама теоретичара друштвених сукоба о процесу дистрибуције оскудних и вредних ресурса, могуће је стећи увиде и у исход самог друштвеног, односно породичног сукоба. Маркс (Marx 1867/2008) и Дарендорф (Dahrendorf 1959) су се првенствено бавили суштинским, радикалним променама у правилима која уређују процес дистрибуције (тзв. „структуралном променом“) и резултирајућим променама у актуелној дистрибуцији. Према овим теоретичарима, друштвена промена је резултат друштвеног сукоба и што је сукоб интензивнији, напетији и насилнији, то је већи и обим промена. Претпоставља се да они појединци који поседују ресурсе који су повезани са моћи - физичку моћ, финансијску потпору, знање или експертизу и тако даље, успевају чешће да остваре жељени исход у ситуацији специфичних сукоба који су у вези са дистрибуцијом ресурса (Chafetz 1981: 169-179).

Имајући у виду породицу и брак, на трагу оваквог схватања изнета је претпоставка да ће мужеви из разлога неједнаке дистрибуције друштвене моћи према полу/роду, чешће излазити из конфликтне ситуације као победници, као и да ће у конфликтној ситуацији између родитеља и деце родитељи у највећем броју случајева издејствовати своју одлуку у односу на глас деце (Sprey 1972).

Интересантније али генерално мање дискутовано питање односи се на услове под којима се дешавају велике, битне промене које перманентно мењају правила дистрибуције ресурса унутар породице. Такве промене се обично дешавају релативно ретко. На пример, супружници могу поново преговарати о њиховом уделу при доношењу одлука, као реакцији на генералну промену културних норми и/или жениног запослења. Такође, улога деце при доношењу одлука може бити повремено поново размотрена како она одрастају и сазревају.

Предвиђа се да ће се драматична, односно нагла и опсежна промена у правилима дистрибуцијом ресурса у оквиру породице догодити када се конфликт деси под једном или више од следећих околности: (1) правила редовно депривилегују истог члана породице; (2) ванпородичне обавезе су минималне;

(3) депривилеговани породични статуси се „преклапају“; (4) конфликт има идеолошку позадину; (5) конфликт се не фокусира на јасне и реалистичне циљеве и (6) постоји ригидан систем породичног ауторитета и доношења одлука (Chafetz 1981: 170-171).

Поред одабраних аспеката теорија друштвеног сукоба и демонстрирања њихове релевантности при побољшању разумевања породичних у брачних конфликта остаје неколико питања чије адекватно разматрање мора укључити теоријско испитивање на макро и микро социолошком нивоу.

Пре свега, намеће се питање циља - „жртве“ конфликта, односно особе одабране за конфликт од стране незадовољног члана породице. Ако иста особа није уједно и прималац већег дела ресурса и давалац ресурса, ко ће бити одабран за „мету“ конфликта?

Надаље, поставља се питање формирања коалиције, односно, под којим околностима и са којим другим члановима породице се формира коалиција (White and Klein 2008: 191-192). Овом тематиком се бавио Теодор Каплов (Caplow, наведено према White and Klein 2008) који је тријаду мајка-отац-дете назвао „примарном тријадом“. Истакао је да постоје и друге значајне породичне тријаде, као што је „рођачка тријада“, али је „примарну тријаду“ сматрао основним типом (Caplow, наведено према White and Klein 2008: 191-192). Према схватању Каплова, чланови породице формирају коалиције на бази релативне моћи сваког члана. Ако отац има већу моћ од уједно мајке и детета, могућа је „добитна“ коалиција између мајке и детета. Каплов је такође сугерирао да се током породичног животног циклуса мења релативна моћ њених чланова, услед чега се мењају и потенцијалне коалиције. Тако је претпоставио да се типична породица развија од дијаде у којој муж, потенцијалан отац, обично има више моћи него жена, потенцијална мајка ($O > M$). Како дете сазрева, коалиција између мајке и детета тежи да „поништи“ индивидуалну моћ оца ($O = M+D$). Ово врло вероватно подстиче оца да уђе у коалицију са мајком ($O+M > D$). Временом ће коалиција између мајке и детета надмашити реактивну моћ оца ($O < M+D$). Наравно, Каплов је разумео да коалиционе стратегије постају комплексније када постоји више од једног детета у породици или када је породица једнородитељска (Caplow, наведено према White and Klein 2008: 191-192). Остаје да се истражи да ли су коалиције моћи унутар породице производи специфичних линија деловања или су темељне компоненте које одређују опште обрасце породичне интеракције (McDonald 1977: 614).

Коначно, поставља се питање функција или генералних исхода конфликта по породицу и брак, као што су питање солидарности и нормативног консензуса (Chafetz 1981: 171).

Литература:

1. Bilinović, A. (2013). Resursna teorija „porodične i bračne moći“. *Kultura Polisa* br. 22, godina X.
2. Blau, M. P. (1986). *Exchange and Power in Social Life*. New York: Transaction Publishers.

3. Blood, R. O. and D. Heer (1963). The Measurement and Bases of Family Power: A Rejoinder. *Marriage and Family Living* 25 (4): 475-478.
4. Chafetz, J. S. (1980). Conflict Resolution in Marriage: Toward a Theory of Spousal Strategies and Marital Dissolution Rates. *Journal of Family Issues* 1 (3): 397-421.
5. Chafetz, J. S. (1981). Family Conflict: The Application of Selected Theories of Social Conflict to an Understanding of Conflict Within Families. *Youth and Society* 13 (2): 157-173.
6. Coser, A. L. (1957). Social Conflict and the Theory of Social Change. *The British Journal of Sociology* 8 (3): 197-207.
7. Dahrendorf, R. (1959). *Class and Class Conflict in Industrial Society*. Routledge: London.
8. Đurić, M. (1964). *Sociologija Maksa Vebera*. Matica Hrvatska: Zagreb.
9. Gillespie, D. L. (1971). Who Has the Power? The Marital Struggle. *Journal of Marriage and the Family* 33 (3): 445-458.
10. Heer, M. D. (1963). The Measurement and Bases of Family Power: An Overview. *Marriage and Family Living* 25 (2): 133-139.
11. Homans, G. C. (1958). Social Behavior as Exchange. *The American Journal of Sociology* 63 (6): 597-606.
12. Kozer, L. (2007). *Funkcije društvenog sukoba: ispitivanje koncepta društvenog sukoba i njegove upotrebe u empirijskim sociološkim istraživanjima*. Mediterran Publishing: Novi Sad.
13. Marks, K. i F. Engels (1989). *Rani radovi*. Naprijed: Zagreb.
14. Marx, K. (1867/2008). *Capital: A Critique of Political Economy, Volume I*. Progress Publishers: Moscow.
15. McDonald, G. W. (1977). Family Power: Reflection and Direction. *The Pacific Sociological Review* 20 (4): 607-621.
16. Moen, P. and E. Wethington (1992). The Concept of Family Adaptive Strategies. *Annual Review of Sociology* 18: 233-251.
17. Rodman, H. (1969). Marital power in France, Greece, Yugoslavia and the United States. *Journal of Marriage and the Family*
18. Rodman, H. (1972). „Marital power and the theory of resources in cultural context.“ *Journal of Comparative Family Studies* 3 (Spring): 50-69
19. Rogers, M. F. (1974). „Instrumental and infra-resources: The bases of power.“ *American Journal of Sociology* 79: 1418-1433.
20. Safilios-Rothschild, C. (1970). The Study of Family Power Structure: A Review 1960-1969. *Journal of Marriage and the Family* 32 (4): 539-552.
21. Safilios-Rothschild, C. (1976). A Macro - and Micro-Examination of Family Power and Love. *Journal of Marriage and the Family* 38 (2): 355-362.
22. Sprey, J. (1969). The Family as a System in Conflict. *Journal of Marriage and the Family* 31 (4): 699-706.
23. Sprey, J. (1971). On Management of Conflict in Families. *Journal of Marriage and the Family* 33 (4): 722-731.
24. Sprey, J. (1972). Family Power Structure: A Critical Comment. *Journal of Marriage and the Family* 34 (2): 235-238.
25. Tarner, Dž. H. (2009). *Sociologija*. Mediterran Publishing: Novi Sad.
26. Veber, M. (1976). *Privreda i društvo*. Prosveta: Beograd.
27. White, J. M. and D. M. Klein (2008). *Family Theories*. London: Sage Publications, Inc.
28. Zimel, G. (2008). *Kako je moguće društvo?* U: D. Marinković (ur.), Georg Zimel 1858-2008. Novi Sad: Vojvodanska sociološka asocijacija i Mediterran Publishing, str. 81-98.

THE CONTRIBUTION OF THE CLASSICAL THEORY OF SOCIAL CONFLICT TO THE STUDY OF FAMILY AND MARITAL CONFLICTS

Summary: This paper analyzes the theoretical legacy of the classical theorists of social conflict and the possibility and fruitfulness of its application in the field of analyzing family and marital conflicts. Although the contents of the theory of social conflict are predominantly engaged in macro-systemic analysis of social relations of cooperation and conflict, with emphasis on a number of issues related to intergroup conflict, it allows insights into some of the universal principles that are at the core of the conflicts of different level and nature. More specifically, this theoretical contents stresses propositions related to the many dimensions of social conflicts (frequency, intensity, degree of violence and outcome), which is necessary to keep in mind when analyzing family and marital conflict.

Key words: social conflict, concept of resources, marriage, family, theory of coalitions